

وضعیت اجتماعی عصر ظهور از منظر آیات و روایات

رضوان خدري^۱

چکیده

منظور از جامعه عصر ظهور کسانی هستند که در حضور امام زمان (عج) زندگی می‌کنند. آن‌ها در آن زمان، بدلیل برکت وجود و حضور امام زمان (عج) از هر نظر بهترین شرایط را خواهند داشت. با توجه به کمبودهای بشر در عصر حاضر و در زمینه‌های متعدد، اهمیت شناخت امام زمان (عج) در زندگی جایگاه ویژه‌ای پیدا می‌کند. همچنین در روایات متعددی هم به لزوم شناخت امام زمان (عج) اشاره شده است. و از آنجا که طرح مسئله ظهور فواید بسیاری از جمله نوید عشق محبت و همدلی میان افراد جامعه است و انسان را به آینده امیدوار می‌سازد. این مقاله می‌تواند در این زمینه موثر باشد تا چشم‌اندازی برای آینده‌ای مطلوب قرار گیرد.

این مقاله با رویکرد توصیفی-کتابخانه‌ای یافته‌هایی در مورد وضعیت اجتماعی عصر ظهور از ابعاد اعتقادی، اخلاقی و رفتاری که شامل: از بین رفتن بدعت‌ها، تقویت ایمان و دینداری، رجعت اولیای الهی، ترویج قرآن و سنت، رشد فضایل اخلاقی، ارتقای سطح تربیت و تذهیب نفس، ریشه‌کن شدن رذایل اخلاقی، از بین رفتن تبعیض و تقسیم اموال، ریشه‌کن شدن فقر، امنیت در همه ابعاد و برقراری عدالت و برابری دارد و آن‌ها را از منظر آیات و روایات مورد بررسی قرار داده است تا مخاطب را در شناخت امام زمان (عج) و آشنایی با دوران ظهور و زمینه‌های یادشده یاری کند.

واژگان کلیدی

وضعیت، اجتماع، ظهور

۱- طلبه سطح ۲ (کارشناسی، حوزه علمیه خواهران مدرسه نرجس(س)، زاهدان، خیابان شریعتی،

تلفن ۰۵۴۳۳۲۲۶۵۶

مقدمه

اعتقاد به منجی و مصلح جهانی برای جامعه بشری سرمایه‌ای ارزشمند تلقی می‌شود ، زیرا اگر ناامیدی و یاس در فردی زنده شود سعادت و خوشبختی آن فرد از جهات مختلف ، در معرض سقوط حتمی قرار خواهد گرفت. اگر جامعه انسانی مایوس شود نمی‌تواند ارزش‌ها و هنجارهای انسانی مثل عدالت اجتماعی را در خود زنده نگه دارد تا در پرتو آن ریشه همه ظلم‌ها ، ستم‌ها و جنایات از ریشه برکنده شود. از طرفی انسان نمی‌تواند زندگی توأم با خوشبختی و آسایش را برای خود فراهم کند. آمارها نشان می‌دهد که افزایش جرم و جنایات و تجاوز به حقوق ملت‌ها هر روز بر نگرانی‌های بشر می‌افزاید. با گسترش ظلم و فساد و هرج و مرج ، طلب عمومی برای عدالت زیاد شده است. گسترش فرهنگ های غربی در جامعه کنونی ، آن را دچار غرب‌زدگی کرده است و این موضوع آثار سوء زیادی روی خانواده‌ها و نوجوانان دارد. مردم کمتر به معنویت و زندگی سرشار از آن اهمیت می‌دهند و این می‌تواند پیامدهای منفی در زندگی دنیوی و اخروی آنان داشته باشد. این جاست که اعتماد به یک منجی جهانی می‌تواند به کمک انسان بیاید. اعتقاد به منجی انسان را از ناامیدی به سوی امید به آینده‌ای روشن هدایت می‌کند. هدف از ارائه این پژوهش دستیابی به شناخت هرچه بیشتر و عمیق تر از منجی در آخرالزمان که از نظر دین اسلام حضرت مهدی (عج) است می باشد. در واقع گسترش فرهنگ مهدویت ، رسالتی همگانی است.

در جهان کنونی یکی از مهم ترین دغدغه های بشر رسیدن به آرامش حیات و راحت ممات است که در پرتو آن بتواند به اعتدال فکری ، عقیدتی و روحی برسد و این میسر نمی شود مگر با وصال به سرچشمه لایزال الهی و معرفت و شناخت امام زمان خود که در عصر حاضر امام مهدی (عج) می باشد.

مسئله وجود منجی مسئله ای است که از زمان پیامبر گرامی اسلام، برای مردم بیان می شده و مورد بحث قرار گرفته تا به امروزه. همچنین بر اساس بسیاری از آموزه های قرآنی و روایی متوجه می شویم که ظهور امام زمان(عج) یک امر مسلم و قطعی است که زمان آن تنها به امر و اراده خداست.

دوران ظهور ویژگی های خاص خود را دارد که این مقاله به روش توصیفی_کتابخانه ای به بررسی وضعیت اجتماعی عصر ظهور از منظر آیات و روایات می پردازد و وضعیت اجتماعی آن دوران را از لحاظ اعتقادی اخلاقی و رفتاری مورد بحث قرار می دهد. بر اساس مطالعات اولیه می توان گفت که: از بین رفتن بدعت ها ، تقویت ایمان و دینداری ، رجعت اولیای الهی و ترویج قرآن و سنت از وضعیت اجتماعی عصر ظهور است بعد اعتقادی می باشد.

همچنین رشد فضائل اخلاقی ، ارتقای سطح تربیت و تذهیب نفس و ریشه کن شدن رذایل اخلاقی از وضعیت اجتماعی عصر ظهور از بعد اخلاقی می باشد و در آخر ، از بین رفتن تبعیض و تقسیم اموال ، ریشه کن شدن فقر ، امنیت در همه ابعاد و برقراری عدالت و برابری از وضعیت اجتماعی عصر ظهور از بعد رفتاری می باشد.

که در این پژوهش سعی شده است مورد بررسی قرار گیرد و هدف آن مقایسه این مولفه ها در جامعه حاضر با جامعه امام زمان(عج) است تا توانایی لازم برای زمینه سازی ظهور و اصلاح شرایط اجتماعی تا آنجا که از دست بشر قابل حل است به دست آید.

لذا در این زمینه و مسائل مربوط به آن نگاشته های زیادی به چشم می خورد و هر کس به اندازه توان خود در این باره قلمی زده است از جمله پژوهش هایی که در این زمینه انجام شده است: کتاب دولت کریمه امام زمان(عج) نوشته مرتضی مجتهدی سیستانی (۱۳۸۵) است که درباره حکومت جهانی امام زمان(عج) و ویژگی های آن از ابعاد گوناگون صحبت می کند و مقاله موقعیت فرهنگی جهان از ظهور منجی تا وقوع قیامت نوشته منیرق قضاوی می باشد که وضعیت فرهنگی جهان اسلام را در عصر ظهور مورد بحث قرار می دهد و پیرامون موضوعاتی که در زمان ظهور امام زمان(عج) اتفاق می افتد با استناد به آیات و روایات بحث می کند.

الف) مفهوم شناسی

قبل از وارد شدن به بحث بهتر است با برخی مفاهیم اصلی در این مقاله آشنا شویم.

۱- وضعیت

اولین کلمه که مورد بررسی قرار می‌گیرد وضعیت است و این کلمه دارای دو معنای لغوی و اصطلاحی می‌باشد.

اول) وضع در لغت : وضع یعنی پایین و فرودین ، معنیش از خط و انحطاط فراگیرتر است همچنین مواضع که جمع موضوع است به معنای جا و مکان هرچیزی که در دسترس باشد.^۱

در جای دیگر آمده است که : وضع به معنی گذاشتن است مثل گذاشتن بار بر زمین، و مراد از وضع چنان که گفته اند ایجاد است که به معنی احداث و ساخته شدن است و موضع که از ریشه (و ض ع) ساخته شده است، مصدر میمی و اسن مکان است.^۲

وضعیت در لغت به معنای طرز استقرار ، موقع ، موقعیت ، مثل وضعیت اجتماعی ، سیاسی و... توضیح اینکه این کلمه را فارسی زبانان از وضع عربی ساخته اند.^۳

دوم) وضع در اصطلاح

گفتیم وضع در لغت به معنای قرار دادن و نهادن است و در اصطلاح نیز همین معنی مورد نظر است.^۴

بنابراین می‌توان گفت : وضع به معنی گذاشتن است و وضعیت که از آن ساخته شده است به معنای موقعیت هر چیزی است که در زبان فارسی کاربرد دارد.

۲- اجتماع (جامعه)

دومین کلمه ای که مورد بررسی قرار می‌گیرد اجتماع است و این کلمه دارای دو معنای لغوی و اصطلاحی می‌باشد.

اول) اجتماع در لغت

اجتماع به معنای گرد آمدن ، تجمع ، اجتماع ، فراهم آمدن می‌باشد. همانطوری که گفته می‌شود اجتماع کردن یعنی گردآمدن ، فراهم آمدن.^۵

واژه جامعه نیز از نظر لغوی اسم فاعل مونث از مصدر جمع و به معنای گردآورنده ، فراهم‌کننده و جمع کننده است. این واژه عرفا به معنای "گروه" خصوصا گروهی از انسان‌ها به کار می رود.^۶

اجتماع یا جامعه در اصطلاح عبارت است از مجموعه‌ای از افراد انسانی که با نظامات و آداب و سنن و قوانین خاص به یکدیگر پیوند خورده و زندگی دسته جمعی دارند و یک جامعه را تشکیل می‌دهند.^۷ بنابراین می‌توان گفت: منظور از اجتماع گروهی از انسان‌ها هستند که به صورت دسته‌جمعی در یک‌مکان مثل شهر و کشور و... زندگی می‌کنند و یک جامعه را تشکیل می‌دهند.

۳- ظهور

سومین کلمه ای که مورد بررسی قرار می‌گیرد ظهور است و این کلمه دارای دو معنای لغوی و اصطلاحی می‌باشد.

اول) ظهور در لغت

این کلمه در لغت به معنای آشکار شدن، آشکارا شدن ، پدید آمدن ، ظاهر شدن^۸ و غلبه و بالا رفتن است.^۹

همچنین در چاه دیگر آمده است که واژه ظهر واژه ظهور بر هر شی آشکار که با چشم سر یا بصیرت قابل رویت باشد اطلاق گردیده است.^{۱۰}

دوم) ظهور در اصطلاح

ظهور در اصطلاح مذهب شیعه دوازده امامی برای ظهور مهدی موعود به کار می‌روند و در اصطلاح مهدویت به دو معنا بیان شده است: معنای اول، آشکارا شدن امام زمان(عج) در برابر دیدگان مردم و معرفی و شناساندن خود به مردم بعد از یک دوره غیبت و زندگی مخفیانه.

و در معنای دوم به این صورت است که امام زمان (عج) در هنگام ظهور، پرده از عنوان و نام حقیقی خویش برمی‌دارد و به روشنی و صراحت خود را به مردم معرفی می‌کند که تا آن زمان در بین مردم بوده اما به صورت ناشناس. بنابراین می‌توان گفت که در

نتیجه گیری

با توجه به مطالب بیان شده در این مقاله با عنوان وضعیت اجتماعی عصر ظهور از منظر آیات و روایات، می توان گفت: یکی از خواست های بنیادین بشر خسته ی امروز، یافتن دورنمایی از آینده ای روشن و پرامید است. که از بدو پیدایش انسان و هبوط حضرت آدم تاکنون، بشارت فرارسیدن آن داده شده است. آینده ای روشن که شکوه و عظمت آن، دل های مالا مال از انتظار و شوق را مدهوش خود کرده است و همین ویژگی باعث طرح پرسش های گوناگون درباره آن شده است که یکی از این پرسش ها وضعیت اجتماعی عصر ظهور می باشد.

الف) از مهم ترین آثار وضعیت اجتماعی عصر ظهور در بعد اعتقادی می توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱- از بین رفتن بدعت ها : در واقع در عصر ظهور بخشی از احکام که به جهت از بین رفتن کتاب ها و احادیث تلف شده و به دست ما نرسید دیده یا در آنها تحریف ایجاد شده است، قطعاً نزد امام زمان (عج) موجود می باشد و ایشان با ظهور خود بدعت ها را نابود می کنند و صورت واقعی احکام را به ما نشان می دهند.

۲- تقویت ایمان و دینداری : گاهی در اثر شبهات، مومنان در دین و اعتقاد خود دچار تزلزل و شک می شوند و این باعث می شود که انسان از ایمان راسخ و محکمی برخوردار برخوردار نشود. با ظهور حضرت مهدی (عج)، پاسخگویی به شبهات ایمان و دینداری مومنان تقویت شده و اعتقاد آنان محکم می شود.

۳- رجعت اولیای الهی : رجعت از اعتقادات شیعه است و برای اثبات آن به آیات و روایات زیادی استناد شده است. عالمان شیعه رجعت را همزمان با ظهور حضرت مهدی (عج) دانسته اند. و درباره رجعت کنندگان نظرات متفاوتی وجود دارد.

۴- ترویج قرآن و سنت : در حقیقت در عصر ظهور، قرآن و دین اسلام از مظلومیتی که در دوران غیبت داشته اند بیرون آمده و در سراسر جهان گسترش پیدا می کنند، مردم به دین اسلام ایمان آورده و کتاب قرآن را می شناسند و حقایق آن را فرا می گیرند.

ب) از مهم ترین آثار وضعیت اجتماعی عصر ظهور در بعد اخلاقی می توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱- رشد فضائل اخلاقی : امام مهدی(ع) نخست به تربیت انسان ها می پردازد تا دیگر برنامه های اجتماعی خود را به شایستگی انجام دهد. عصر ظهور دوران رهایی انسان از کاستی ها و مزین شدن به فضائل و صفات نیکوی اخلاقی است.

۲- ارتقای سطح تربیت و تهذیب نفس : تکامل تربیت و بلوغ روحی انسان، از جمله برنامه های مهم امام زمان(عج) در عصر ظهور است در واقع امام زمان(عج) برنامه های دیگر خود را از این نقطه زیربنا آغاز می کنند و به دنبال این اصل، دیگر مشکلاتی که در دوران غیبت وجود داشت برطرف می گردد.

۳- ریشه کن شدن رذائل اخلاقی: در یگانه دوران ظهور، بشر از دام رذائل اخلاقی رهایی می یابد و وجود او به لطف حضور امام عصر(عج) از صفات بد پاک شده و به صفات نیکو و پسندیده روی می آورد.

ج) از مهم ترین آثار وضعیت اجتماعی عصر ظهور در بعد رفتاری می توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱- از بین رفتن تبعیض در تقسیم اموال : در دوران ظهور قائم(عج) خبری از تبعیض های طبقاتی نیست و همه چیز به نحو احسن میان همه مردم تقسیم می شود.

۲- ریشه کن شدن فقر : در عصر ظهور، فقر که یکی از معضلات جامعه بشری در همه دوران ها بوده است به کلی برطرف می شود و به جای آن ثروت جهان را فرا می گیرد.

۳- امنیت در همه ابعاد : در یگانه دوران ظهور، امنیت که لازمه یک زندگی بدون دردمس است سر و راحت است در سراسر جهان و در همه ابعاد محقق می شود.

۴- برقراری عدالت و برابری : یکی از نیازهای جامعه بشری، وجود عدالت بوده و هست که در عصر ظهور این امر به وسیله امام زمان (عج) تحقق می یابد و همه مردم طعم شیرین عدالت و برابری را می چشند .

منابع:

قرآن کریم

نهج البلاغه

فارسی

۱- محسنی دایکندی، محمد عظیم، ۱۳۲۹، رجعت در عصر ظهور، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۲- صمدی، قنبرعلی، ۱۳۹۴، رجعت در قرآن و روایات، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۳- سلیمانیان، خدامراد، ۱۳۸۸، فرهنگ‌نامه مهدویت، تهران، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۴- مجتهدی سیستانی، مرتضی، ۱۳۸۵، دولت کریمه امام زمان(عج)، قم، نشر الماس

۵- کارگر، رحیم، ۱۳۹۰، جهانی شدن و حکومت جهانی حضرت مهدی(عج)، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۶- جهانیان، ناصر، ۱۳۸۳، جهانی‌سازی، عدالت اقتصادی و مهدویت، بی جا

۷- صافی گلپایگانی، لطف الله، ۱۳۹۳، نوید امن و امان، قم، دفتر تنظیم و نشر آثار آیت الله گلپایگانی

۸- صمدی، قنبرعلی، ۱۳۹۳، سیره امام مهدی(عج) در عصر ظهور، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۹- بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج) با همکاری رادیو معارف، ۱۳۹۴، معارف مهدوی، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۱۰- پور سید آقایی، سید مسعود، بی‌تا، مبانی اعتقادی مهدویت، بیجا، بینا

۱۱- کریمی، مرزبان، ۱۳۹۴، مهدی و مهدویت، اصفهان، نقش‌نگین

۱۲- لطفی، محمدمهدی، ۱۳۹۱، دین جدید در عصر ظهور، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۱۳- کارگر، رحیم، ۱۳۸۷، تعلیم و تربیت در عصر ظهور، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۱۴- رستمی، محمدعلی، ۱۳۹۷، سبک زندگی: مقایسه مولفه‌های زندگی بشر در عصر غیبت و عصر ظهور، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)

۱۵- صدر، سید محمد، ۱۳۸۹، تاریخ پس از ظهور، تهران، موعود عصر(عج) چاپ ۳

۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۴، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب اسلامی

۱۷- خمینی، روح الله، ۱۳۸۵، تقدیرات فلسفه امام خمینی، تهران، موسسه تنظیم ک نشر آثار امام خمینی(ره)

۱۸- دهخدا، علی‌اکبر، ۱۳۸۵، لغت‌نامه دهخدا، قم، نشر روزنه

۱۹- مفیدی، محمدرضا، ۱۳۸۰، رجعت، تهران، نشر موعود، چاپ ۲

- ۲۰- کارگر، رحیم، ۱۳۸۸، از نهضت حسینی تا انقلاب مهدوی، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج)
- ۲۱- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۷، منجی از دیدگاه ادیان، قم، مسجد مقدس جمکران، چاپ ۵
- ۲۲- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۵، قرآن و ظهور مهدی(ع)، قم، مسجد مقدس جمکران، چاپ ۲
- ۲۳- خمینی، روح الله، ۱۳۸۵، امام مهدی ذخیره امامت: امام زمان، انتظار و رسالت منتظران در اندیشه امام خمینی(ره)، قم، انتشارات زائر
- ۲۴- شاکری زواردهی، روح الله، ۱۳۸۷، منجی در ادیان، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود(عج) مرکز تخصصی امامت و مهدویت چاپ ۳
- ۲۵- رضایی، علی، ۱۳۹۳، آیین برنامه سازی مهدویت، قم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز پژوهش های اسلامی
- ۲۶- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۸۵، حکومت حضرت مهدی (عج) در عصر ظهور، قم، مسجد مقدس جمکران
- ۲۷- هاشمی شهیدی، اسدالله، ۱۳۸۴، ظهور حضرت مهدی(عج) از دیدگاه اسلام و مذاهب و ملل جهان، قم، مسجد جمکران
- ۲۸- طبسی، نجم الدین، ۱۳۸۰، چشم اندازی به حکومت مهدی، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- ۲۸- امینی گلستانی، محمد، ۱۳۸۵، سیمای جهان در عصر امام زمان(عج)، قم، مسجد جمکران، چاپ ۳، ج ۱

عربی

- ۳۰- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۳۸۷، مفردات الفاظ قرآن، قم، نشر نوید اسلام
- ۳۱- قرشی، سید علی اکبر، ۱۳۷۸، قاموس قرآن، تهران، دار الکتب اسلامی، چاپ ۸
- ۳۲- سلیمان، کامل، ۱۳۸۶، يوم الخلاص، تهران، نشر آفاق، مترجم: علی اکبر مهدی پور
- ۳۳- مجلسی، محمدباقر، ۱۳۸۶، بحار الانوار، تهران، انتشارات اسلامی، ج ۵
- ۳۴- مفید، محمد بن محمد، ۱۴۱۳، الارشاد فی المعرفة حجج الله علی العباد، قم، کنگره شیخ مفید، چاپ ۱
- ۳۵- سمرقندی، محمد بن مسعود، ۱۳۸۰ ق، تفسیر عیاشی، تهران، مکتب اسلامی، چاپ ۱
- ۳۶- طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۶۳-۱۳۵۰ هـ، مجمع البیان فی التفسیر القرآن، تهران، ناشر فراهانی

۳۷- فیض کاشانی، محسن، ۱۳۷۱ ش، نوادر الاخبار فیما يتعلق باصول الدین، تهران، موسسه مطالعات

و تحقیقات فرهنگی

۳۸- حر عاملی، محمد بن حسن، ۱۴۲۵ ق، اثبات الهداه بالنصوص و المعجزات، بیروت-لبنان، موسسه

الاعلمی المطبوعات

۳۹- طوسی، محمد بن حسن، ۱۴۱۱ ق، الغیبه، قم، دار المعارف الاسلامیه، ج ۱

۴۰- کلیمی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ ق، اصول کافی، تهران، دار الکتب الاسلامیه

۴۱- صافی گلپایگانی، لطف الله، ۱۳۸۰ هـ، منتخب الاثر فی الامام ثانی عشر، قم، مکتب آیت الله

العظمی صافی گلپایگانی

۴۲- یزدی حائری، علی، ۱۴۲۲ ق، الزام الناصب فی اثبات الحجه الغائب، بیروت-لبنان، موسسه العلمی

۴۳- قمی، محمد بن علی بن بابویه (شیخ صدوق)، ۱۳۹۵ ق، کمال دین، تهران، دار الکتب الاسلامیه،

چاپ ۲

۴۴- بخاری، محمد بن اسماعیل، ۱۴۱۰ ق، صحیح بخاری، بی جا، بی نا

۴۵- صدر، محمد، ۱۴۱۲ ق، موسسه الاحادیث الامام مهدی (عج)، بیروت-لبنان، دار المعارف

للمطبوعات

پایان